

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Takács Tihamér

Cím:

A hetvenéves Budapest

Forrás:

Nemzeti Ujság

Bp.

(Hely)

1943. X. 19.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

Idő

"1872/1942"

Személy

A hetvenéves Budapest

Buda és Pest szabad királyi városok és Ó-Buda mezőváros egyesítése tulajdonképpen indulópontja volt annak a fejlődési folyamatnak, amely ebből a három vidékies városból hatalmas, európai méretű nagyvárost csinált.

A 18. század tétlensége átterjedt a 19. század elejére is. Gróf Széchenyi István és József nádor működése indította meg a tervszerű fejlődési folyamatot. Széchenyi reformjai gazdasági jellegűek voltak, míg József nádor a „szépitési bizotmány” segítségével Pestet és Budát nagyvárossá akarta tenni. A bizotmány, amelynek elnöke maga a nádor volt, nem készített kötelező szabályozási tervet, hanem csak esetről-esetre állapította meg az egyes utcák építkezését. Így lassankint az utcák egyenesebbek és párhuzamosabbak lettek. József nádor főérdeme, hogy létrehozta a teljesen szabályos akkori külvárost, a Lipótvárost. Ez szabályos tervek alapján épült ki. A többi városrész rendezését két elemi csapás mozditotta elő: a budai 1810-i tüzvész, amely 600 házat pusztított el és az 1838-i árvíz, amely a város nagyrészét rombadöntötte. Az újrapépítésnél már figyelembe vették a szabályozásokat is. A szabadságharc és az ezt követő Bach-korszak teljesen megakasztotta a főváros fejlődését, amely csak 1867-ben indult meg újra. Ebben az időben a Duna pesti partsorát a régi Llyod-épület fejezte be. A Ferenc József-tér

sár-, vagy porfészek volt, amelyet folytonosan új anyaggal táplált a felső Dunapart homoktengere. Az egész Dunapart ugy Pesten, mint Budán, csunya, büzös hely volt, ahová a város szemetét rakták le. Egy hidunk volt csak, a Lánchid, amelynek nemcsak a főváros, hanem két ország rész jogalmát kellett közvetítenie. Ugy Budán, mint Pesten, csak a belső főutcák voltak kiköveztve. A belső Váci-ut, a Kerepesi és az Üllői-ut télen csaknem járhatatlanok voltak. A Terézváros a keskeny, szűk és egészségtelen utcák tömkelege volt, a szomszédos Városliget, amelyhez csak a szűk Király-utcán át lehetett eljutni, vízvezeték és világosság nélkül, kellő gondozás hiányában a szennyogok tanyája lett. A Várhegy lejtőin és lábánál bozontos cserjék és disztelen bokrok, alacsony viskók, rozszant kis házak álltak. Három színházunk közül kettőben német volt az előadás és az egy magyar nyelvű, a Nemzeti Színház, alig tudott fennállni, mert hiányzott a közönség pártolása. De nem volt jobb a helyzet az egyesítés esztendejében sem. A Lipótvárosnak a szomoruemlékü, rozszant Újépületnél volt vége, mögötte mocsarak és ingoványok és nagykiterjedésű tűzifaraktárak terjeszkedtek, a mai Jókai-utca mögött be nem épített ház helyek, kertek, szőlők állottak. A Rákóczi-, akkor Kerepesi-ut, a Nagykörut tájéka körül végződött. A Józsefvárosnak és Ferencvárosnak csak belső részei voltak kiépítve,

azontul pedig kertek, szántóföldek és faraktárak húzódtak. Lóvasut is csak a főutakon járt.

Andrássy Gyula gróf volt az, aki megérezte, hogy az alkotmányos magyar államnak mellő városra van szüksége. Ő volt az, aki megalapította Budapestet. Az 1870:X. törvénycikk alapján, az 1870. év január 23-án megalakult a fővárosi közmunkák tanácsa Andrássy elnöklésével. A Sugár-utról szóló 1870:LX. és a Kör-utról szóló 1871:XLII. törvénycikk volt az első lépések a mai Budapest megteremtésére. És a következő esztendőben már meg is indult a Sugár-ut, ma Andrássy-ut és a Nagykörut építése. Ennek a két utvonálnak az építése sok girbe-görbe utcát söpört el és rendezte az általuk átszelt városrészt. Ebben az időben határozták el a Hungária-ut kiépítését is, amely azonban későbbi időkre maradt.

Ilyen légkörben történt meg a főváros egyesítése. A terv már igen régi keletű, már Széchenyi István gondolt egységes nagy Budapestre. A 48-as kormány pedig 1849 júniusában elrendelte Buda és Pest közigazgatási egyesítését és Ó-Buda Budapestbe való bekebelezését, utalva arra, hogy „Magyarországnak csak egy fővárosa lehet, amelynek élő erejét főleg Pest, történelmi ősemlekezetét pedig Buda adja meg”. Ez a terv azonban sok minden egyébgyütt, a világosi fegyverletétel után rombadőlt. Buda és Pest egyesítésének kérdése csak 1870-ben került újra elő. Ez azonban nem ment könnyen, mert mindkét város képviselőtestületében

akadtak a tervnek ellenzői is. A pestiek közül főképpen Szentkirályi Mór, pesti főpolgármester harcolt az egyesítés ellen, hangoztatva, hogy ez nem áll Pest érdekében, mivel Buda nem fejlődöképes, lakosainak többsége német és az egyesítés esetén Pestet jogosan fenyegeti az elnémetesedés veszélye. Ó-Buda is az egyesítés ellen volt, mert érdekeit látta veszélyeztetve. Hosszu vita után a javaslat mégis törvénnyé vált és az 1872:XXXVI. t.-c., amelynek címe „Buda és Pest fő- és szabadkirályi városok szervezeteről”, első két szakasza pedig kimondja, hogy „Buda és Pest szabad királyi városok egyesítettvén, Budapest főváros elnevezéssel, ezen túl egy törvényhatóságot fognak képezni. Ó-Buda mezőváros a Margit-szigettel együtt Pest-Pilis és Solt megyék területéből kikebelezetetik, e megyék hatósága alól kivéttetik és Budapest területével egyesítettvén, a főváros hatósága alá helyeztetik”.

1872 december 23-án az akkori belügyminiszter intézkedett Buda, Pest és Ó-Buda egyesítésének tárgyában. A most már egyesített Budapest törvényhatósága 1873 október 25-én tartotta meg alakuló közgyűlését, tisztviselőit három hét alatt választotta meg és november 17-én az egyesítés munkája be volt fejezve.

TAKÁCS TIHAMÉR